

Світлана Одинець

ЛЮСТРАЦІЯ ЖУРНАЛІСТІВ У ПОЛЬЩІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ, ПОЗИЦІЯ МЕДІА ТА ЛЮСТРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Проаналізовано соціально-правовий аспект проведення люстрації журналістів у Польщі. Акцентовано на корисності адаптації польського досвіду для української журналістики.

It has been analyzed social and law aspect of conducting lustration of journalists (opening and inspection of journalists' correspondence) in Poland. The emphasis is laid on usefulness of adaptation of Polish experience for Ukrainian journalism.

Відмежування від комуністичного та нацистського минулого для утвердження і розвитку нового устрою в країнах молодого демократії, які перебували під відповідними урядами, є складною проблемою. Простого алгоритму реалізації цього кроку не існує, оскільки кожна держава і кожне суспільство мають унікальні особливості власних політичної, соціальної, культурної сфер. Проте певний досвід розв'язання такої проблеми є.

Відразу після закінчення Другої світової війни більшість країн Західної Європи — Німеччина (ФРН), Італія, Франція, Норвегія, Австрія — здійснили складний процес денацифікації та дефашизації, який охопив сотні тисяч людей [1, 2].

Східна Європа постала перед проблемою розмежування історії в період розвалу СРСР. Можливість реалізації такого процесу майже в кожній посткомуністичній країні має водночас значну кількість як прихильників, так і противників. Говорячи про проблему відокремлення комунізму від посткомуністичного часу — періоду сподіваної демократії, дослідники часто акцентують на політичних, економічних та соціальних пріоритетах такого процесу. Проте у цих дискусіях — як у суспільно-політичних, так і в наукових — часто залишають поза увагою принциповий, на нашу думку, аргумент про те, що в державах, які десятки років існували на засадах комунізму, адекватно перейняти світовий досвід демократії можуть лише ті національні еліти, чия свідомість не була роками «завербованою» у великій системі доносів та шпигунства.

Люстрація (від латинського «lustratio» — огляд, перевірка) — один з найважливіших елементів великого процесу декомунізації — у сучасному розумінні слова є верифікацією працівників у державних органах, громадських організаціях, політичних партіях і приватних підприємствах щодо їх зв'язку зі спецслужбами комуністичного режиму. Такій перевірці підлягають тільки ті люди, які виконують у суспільстві керівні функції та які впливають на суспільну думку [3].

На початку 1990-х рр. люстрація видавалася необхідним та логічним кроком багатьом політикам новоутворених незалежних держав. Уперше термін «люстрація» було вжито міністром внутрішніх справ Чехословаччини Річардом Сахером, який відразу після розпаду СРСР поставив перед кандидатами на нових парламентських виборах питання перевірки їхнього минулого щодо співпраці зі Службою безпеки (СБ). Долаючи величезний внутрішньополітичний спротив [4], ця країна все ж спромоглася, хоч і частково, очистити чеську національну еліту від агентів комуністичної СБ [5]. Ідея усунення від виконання публічних функцій людей, пов'язаних з комуністичною СБ, була частково реалізована також в Угорщині [6] та країнах Прибалтики [7].

Люстрація стала результативним та якісним проривом на початку 90-х рр. і для Східної Німеччини [8, 9].

У Польщі питання люстрації як частини декомунізації було поставлено ще з перших днів проведення «круглого столу», що відбувся 1989 р. між членами «Солідарності» та комуністами. Проте до реального процесу так і не дійшло. Мирне і повільне позбавлення влади комуністами зробило їх невід'ємною частиною нового демократичного устрою, з яким вони настільки тісно зрослися, що знову стали центральними фігурами на політичній сцені країни [10].

Незважаючи на це, протягом останніх 18 років у Польщі, крім політичного й економічного становлення, відбувається розгорнутий процес політико-правової боротьби за можливість очищення еліти від тих, хто співпрацював із комуністичною СБ, а отже, свого часу діяв проти інтересів незалежної демократичної Польщі. Ідея люстрації за ці роки, незважаючи на послідовні й рішучі спроби її заборони затятими опонентами, стала, без перебільшення, однією з основних проблем у польському суспільстві, а тому — найгострішою темою у польських медіа.

Гострота суспільно-політичних дискусій пояснюється, зокрема, тим, що у них беруть участь також багаторічні агенти комуністичної СБ. Вони, маючи часто безпосередній вплив на процеси в польській

політиці, економіці, медіа тощо, до сьогодні мають серйозні важелі для стримування люстрації у Польщі. Боротьба за люстрацію у країні — це передусім жорстка політична боротьба.

Проте ще гострішою темою у Польщі з часом стає тема люстрації усіх журналістів. Ідея перевірити на зв'язки з СБ усіх журналістів державних і навіть приватних ЗМІ (а також усіх науковців, ректорів вищих шкіл) постала у польському суспільстві з особливою гостротою 2006 р., після того як до влади у Польщі прийшли брати Качинські, а на парламентських виборах перемогла демократична партія «Право і справедливість».

Проблему люстрації досить добре вивчено й описано польською дослідницею Агнешкою Опалінською у праці «Люстрація в Польщі та Німеччині. Спроба порівняння». Опис політико-правового процесу прийняття люстраційного законодавства в Польщі здійснив Пьотр Гжелак у своїй книзі «Війна щодо люстрації».

Джерельною базою для вивчення проблеми люстрації у Польщі є передусім законодавчі проекти та ухвали, прийняті протягом останніх 17 років, стенограми засідань Сейму та Сенату, бюлетені сеймових комісій, а також ті люстраційні законопроекти, які не було прийнято на законодавчому рівні, або ті люстраційні закони, які з певних політичних чи правових причин не було реально впроваджено у дію. Серед них — Закон «Про виявлення факту праці чи служби в органах державної безпеки або співпраці з ними в 1944—1990 роках» від 11 квітня 1997 р., а також законопроекти 1992—2006 рр.

У рамках цієї статті обмежимося 2006—2007 рр., оскільки саме в той час у Польщі було прийнято низку законів та ухвал, згідно з якими ідея люстрації могла бути максимально реалізованою.

Наприкінці січня 2006 р. лідери провідних партій — «Право і справедливість» (PiS), «Самооборона» і «Ліга польських родин» (LPR) — підписали угоду про спільну підтримку 153 законодавчих проектів, серед яких, зокрема, був також законопроект про Інститут національної пам'яті (IPN), що передбачав «розширення каталогу люстрованих осіб, які виконують публічні функції... оприлюднення імен усіх таємних співробітників польських спецслужб; впровадження права на огляд власної папки (для кожного громадянина), впровадження доступу до папок усіх осіб, що виконують публічні функції» [11]. Уже 23 лютого 2006 р. PiS скерувала до Сейму проект закону про оприлюднення інформації про документи органів безпеки комуністичної держави 1944—1990 рр. [12].

Через два тижні після задекларованої ініціативи PiS для розгляду в Сейм надійшов проект закону про люстрацію від іншої провідної польської партії — «Громадянської платформи» (PO). Принциповою різницею між обома проектами було те, що в першому варіанті передбачалося охопити люстрацією усіх журналістів, тоді як у другому — «членів наглядових рад, директорів програм та їх заступників, видавців публіцистичних та інформаційних програм й директорів регіональних осередків і агенції Польського телебачення, радіо та Польської агенції преси» [13].

Проте перед сеймовими дебатами, що відбулися 9 березня 2006 р., PiS викреслила зі свого проекту ті положення, що уможлилювали люстрацію усього журналістського середовища.

У травні PiS знову повертається до ідеї люстрації усіх журналістів. Представник партії Аркадій Мулярчук, відповідальний за зміни в люстраційних законопроектах і проектах про IPN, пояснив це «волею середовища» та «політичною потребою» [14]. У новому проекті з'явилося положення, що журналісти приватних медіа складатимуть люстраційні зізнання своїм керівникам про те, чи співпрацювали вони з комуністичною СБ. Тому в приватних виданнях усе мало б залежати саме від редакторів та власників.

У процесі підготовки цих люстраційних проектів ще одне питання спричинювало гарячі політичні дискусії, а саме — хто, власне, серед журналістів підпадає під люстрацію? Чи тільки штатні працівники, чи всі, хто хоча б час від часу виступав у пресі з публікаціями? Отже, проблема була перенесена у дефініційну площину, тобто потребувалося юридично унормувати поняття «журналіст».

У проекті PO було використано той факт, що багато журналістів є працівниками редакцій, а чимало їх належать до різноманітних журналістських угруповань. Тому представники PO вважали, що під люстрацію повинні підпадати всі ті, хто за своїм статусом є або штатним журналістом, або членом професійних організацій. Проте у кінцевому варіанті законопроекту PO люстрація, знову ж таки, стосувалася тільки «головних редакторів, їх заступників та керівників відділів регіональних видань, а також директорів програм та регіональних осередків і керівників радіостанцій та телеканалів» [15].

Натомість PiS наполягала на тому, що через процедуру люстрації повинні пройти всі ті журналісти, хто відповідає ознакам юридичного трактування цієї професії у рамках польського законодавства про пресу від січня 1984 р. [16].

У першій половині червня була створена Надзвичайна сеймова комісія для розгляду змін до законопроекту «Про Інститут національної пам'яті та оприлюднення інформації про документи органів безпеки комуністичної держави».

Саме в цей час до законопроекту про люстрацію представники кількох політичних сил знову вносять пропозицію щодо поширення люстрації на всіх журналістів. Характерно, що, зрештою, після серйозних і важких перемовин у рамках політичних дискусій розширення кола люстрованих осіб «не викликає великого спротиву не тільки серед представників коаліції, а також і серед представників PSL та Громадянської Платформи» [17].

Сейм ухвалив законопроект 21 липня 2006 р. До Сенату цей юридичний документ потрапив через три дні, до нього було внесено чимало змін та враховано багато зауваг. 18 жовтня, після затяжних політичних баталій, Сейм, відхиливши частину поправок, запропонованих Сенатом, підтримує закон та скеровує його на підпис до президента Леха Качинського.

Згідно з ухваленим законом, люстрація уперше в польській історії на підставі особистих зізнань охоплювала всіх без винятку журналістів.

Уперше люстрація стосувалася журналістів як національних, так і приватних видань, і навіть тих представників медіа, які неперіодично публікуються чи виходять в ефір. У випадку складення неправдивих люстраційних заяв чи відмови від їх складення законом передбачалася заборона друкування власних текстів протягом десяти років. Закон також давав можливість працедавцю звільняти з роботи колишнього співробітника СБ, якщо його подальша співпраця могла загрожувати інтересам інституції. Прийнятий закон передбачав дві групи люстрованих. До першої групи належали особи, які виконують найвищі керівні функції у державі, а також журналісти; документи, які їх стосуються, мусили бути оприлюдненими й опублікованими в Інтернеті протягом 12 місяців з дня складення люстраційної заяви. Друга група — чиновники нижчого рівня, а також ті особи, чия професійна діяльність ґрунтується на суспільній довірі (науковці, адвокати, нотаріуси etc). Документи цієї групи оприлюднювалися тільки у тому випадку, коли особа безпосередньо співпрацювала з СБ або була джерелом інформації для спецслужб. Стосовно осіб, за якими велося стеження, то документи щодо їхнього приватного життя могли бути оприлюднені тільки за їхньою згодою [18].

Типова люстраційна процедура, за ухваленим законом, мусила відбуватися так: особа (на яку законодавчо поширюється люстрація у зв'язку з її професійною діяльністю чи функціонуванням на відповідній посаді) зобов'язана подати до відповідного відділу IPN заяву про співпрацю з органами комуністичної СБ або про свою непричетність. Якщо такий факт мав місце — написати також і додаткові пояснення з цього приводу. Після цього IPN перевіряє правдивість заявленого через вивчення архівної папки, збереженої з часів комуністичного режиму, та оприлюднює обґрунтований висновок про те, чи факт співпраці встановлено. Незгодні із висновком могли подавати до суду. Якщо особа збрехала щодо своїх зв'язків з СБ, тоді обов'язково відбувався суд.

Судовий процес відбувався не заради доведення факту співпраці, а для доведення можливої брехні, наявної у люстраційній заяві. «Для частини агентури неможливість через суд довести факт їхньої співпраці була чудовою нагодою уникнути реального вироку. Сьогодні (після прийняття Закону від 18 жовтня 2006 р. — С. О.) важливим є те, що суд виносить вирок не за те, що особа співпрацювала, а за те, що збрехала у своїй люстраційній заяві», — зауважує провідний польський журналіст Войцех Вибрановський [19].

Президент Польщі Лех Качинський підписав прийнятий закон, але вже через кілька тижнів черговий раз запропонував внести до нього низку змін та доповнень. Водночас опоненти проведення люстрації, особливо члени партії «Союз лівих демократів» (SLD) (партія колишніх комуністів), оскаржують закон у Конституційному Трибуналі (Конституційний Суд), аргументуючи це тим, що не всі положення Закону відповідають основним положенням польської Конституції.

Великою несподіванкою для провідних політичних сил, які підтримували люстрацію, стало рішення Конституційного Трибуналу від 15 травня 2007 р. про те, що 39 положень нового закону не відповідають чинній Конституції. До таких Трибунал, зокрема, відніс і положення про люстрацію усіх журналістів та власників приватних ЗМІ. Трибунал наголосив і на тому, що в процесі доведення співпраці тієї чи іншої особи з СБ потрібно довести не лише таємність та свідомість такого зв'язку, а й її фактичний перебіг [20].

Проте два судді Трибуналу — Войцех Гермелінський та Тереза Ліщ — висловили протилежну до загальної позицію, вважаючи, що люстраційну процедуру повинно пройти все журналістське середовище, як і всі медіавласники та науковці. Відмова від складення люстраційного зізнання, на думку цих суддів, мала б автоматично позбавляти права на виконання публічних функцій протягом десяти років. Провідне польське видання «Rzeczpospolita» назвала рішення Трибуналу «одним з найбільш незв'язних та внутрішньо суперечливих рішень в історії польського Конституційного Трибуналу» [21].

У середині вересня 2007 р. Сейм розглянув новий взірець люстраційної заяви, оскільки попередній був оскаржений у Трибуналі. Сейм також вніс поправки Сенату до новелізаційного проекту закону про оприлюднення інформації про документи органів державної безпеки у 1944—1990 рр. і

змісту тих документів. Цей законопроект підписав президент Лех Качинський. Основною зміною у проекті є повернення люстраційних заяв з відділів IPN тим професійним групам (журналістам, ректорам, проректорам приватних вищих шкіл, науковим працівникам), які склали їх до моменту оскарження Закону Конституційним Трибуналом [22].

Досліджуючи політичний контекст прийняття законодавства про люстрацію, не менш важливо проаналізувати також позицію журналістського середовища щодо можливої люстрації. Варто зазначити, що польські журналісти неоднозначно ставляться до проведення таких суспільних процесів, багато з них різко заперечують потребу люстрації у Польщі. Проте у жодному випадку вони не є байдужими чи відстороненими від публічних дискусій на цю тему.

Перше звернення у справі журналістської люстрації підготував відомий польський журналіст Станіслав Ремушко, подавши його до Сейму 18 жовтня 1996 р. В одній зі своїх статей він відзначав: «Люстрація журналістів вимагає відповіді на запитання: де безпека цілого світу передусім локалізує своїх агентів? Очевидно, що серед політичної опозиції і серед журналістів з огляду на специфіку цієї професії, яка передбачає збирання і розповсюдження інформації та формування громадської думки» [23].

Через три з половиною роки Станіслав Ремушко підготував чергове звернення, яке було представлено в Сеймі 2 січня 2000 р. Цього разу Ремушко наполегливо доводив необхідність охоплення люстрацією усіх журналістів, зокрема і журналістів приватних медіа. Зрештою, у травні 2001 р. Ремушко подав до Сейму люстраційний законопроект; завдяки підписам більше 30 членів партії проект потрапив на стіл до маршалка Сейму, але там і залишився.

В унісон зі Станіславом Ремушком на початку 90-х рр. у справі люстрації журналістів виступило Товариство польських журналістів (*Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich*), яке є однією із провідних професійних організацій у Польщі. Вперше його представники виступили зі зверненням щодо люстрації журналістів «під час оприлюднення «списку Мацеревича» (1992 р.), але до цього звернення долучилося дуже небагато журналістів [24].

Наступним кроком Товариства у справі люстрації було звернення до Німецького інституту Гаука* про перевірку, хто з польських журналістів співпрацював із німецькою службою безпеки. Пастор Гаук у відповідь надіслав список кільканадцяти співробітників, проте більшість прізвищ у списку закреслено чорним маркером так, що прочитати їх неможливо. Це означало, що вони і надалі є чинними співробітниками спецслужб, але вже не німецьких, а польських. У січні 2005 р., під час виборчого з'їзду SDP, було внесено дві істотні ухвали, які зобов'язали всіх керівників Товариства до подання запиту в IPN щодо статусу потерпілого (згідно з чинним законодавством, кожен громадянин Польщі має право звернутися з таким запитом до IPN. На основі цього запиту працівники Інституту вивчають документи архівної папки на прізвище особи, яка здійснювала клопотання. Якщо особа — колишній співробітник СБ, то у наданні статусу відмовлялося). Відповідь Інституту на цей запит мала бути відкритою для всіх членів Товариства [25]. Кандидати на посаду керівника Товариства мусили пройти таку процедуру першочергово, а також дати письмове свідчення про те, що вони ніколи не були співпрацівниками комуністичних спецслужб.

Наприкінці 2005 р. у кількох містах Польщі при місцевих осередках SDP були утворені т. зв. Комісії правди і поєднання, що заохочували до зізнання тих журналістів, які співпрацювали зі спецслужбами [26]. Перша така комісія була утворена в Кракові після двох інцидентів з журналістами, співпраця яких з СБ була доведена.

Підтримку усіх законопроектів про люстрацію та IPN задекларувало і Товариство вільного слова (*Stowarzyszenie Wolnego Słowa*), яке зажадало визнання комуністичної СБ злочинною організацією. Товариство також наполягало на оприлюдненні прізвищ агентів у журналістиці і проведення люстрації для всіх журналістів — так, щоб кожен із них був зобов'язаний повідомити, чи співпрацював він зі спецслужбами. «Публічне оприлюднення прізвищ агентів, які керують сьогодні суспільством, є принциповою вимогою справедливості», — відзначалося у зверненні Товариства [27].

Протилежну позицію висловило Товариство журналістів Республіки Польща (*Stowarzyszenia Dziennikarzy RP*). На думку керівника Товариства Єжи Доманського, люстрація повинна стосуватися тільки власників та головних редакторів, згідно з ухвалою 1997 р. [28].

Скептично поставився до люстрації усього журналістського середовища також і директор Центру моніторингу свободи преси (*Centrum Monitoringu Wolności Prasy*) Мілош Марчук [29].

Проти оприлюднення прізвищ таємних співробітників тільки на підставі інформації з папок, що зберігаються в архівах IPN, різко виступив професор Збігнев Холда з Гельсінської фундації прав людини. Його підтримала керівник «Ради етики медіа» Магдалена Баєр, яка заявила, що це може загрожувати помилками та людською кривдою [30].

З цікавою пропозицією щодо люстрації журналістів виступило Бюро громадянської освіти IPN, яке у 2006 р. розпочало реалізацію програми системного вивчення дій комуністичних спецслужб щодо наукового, журналістського і творчого середовищ. Першого ефекту програми, в якій братимуть участь кілька десятків науковців, можна очікувати десь за півтора року [31]. На думку Антона Дудка, відомого польського історика, який займається вивченням часів ПНР, «сьогодні більшість журналістів, що працювали в комуністичні часи, вже на пенсії, але в професії можуть бути і ті, яких завербували у 80-х рр., коли агентура була найбільш розбудованою» [32].

У січні 2005 р. в Польщі прогрімів величезний скандал. Відомий журналіст центрального видання «Rzeczpospolita» Броніслав Вільдстейн, один із багатолітніх діячів і творців антикомуністичного підпілля 80—90-х рр., звернувся до IPN для перегляду списку співробітників СБ, складеного на основі відкритих архівів комуністичної служби безпеки. Броніслав Вільдстейн скопіював список імен, які опрацьовувало IPN, і передав його колегам-журналістам. Список був укладений на основі матеріалів, що стосувалися як завербованих осіб, так і тих, кого завербувати не вдалося. Зрештою, перелік цих прізвищ опинився в Інтернеті, що дозволило опонентам люстрації черговий раз її гостро розкритикувати. Проте після цього скандалу жоден із політиків уже не міг аргументовано заявляти про недоцільність проведення люстрації.

Першим виданням у Польщі, яке оголосило внутрішню люстрацію редакції, був краківський «Dziennik Polski» [33]. Газета поінформувала, що ухвалу про люстрацію редакції зніціював один із колишніх журналістів, який працював у військові часи в пресі ПНР.

Тижневик «Wprost» також вніс апеляцію щодо люстрації свого журналістського колективу, але вона залишилася тільки декларацією. В дійсності жодної люстрації у виданні проведено не було. Своєю чергою, журналісти «Gazety Wyborczej» у відкритому листі гостро висловилися проти люстрації середовища.

Майже 400 працівників Польського радіо звернулося до Інституту національної пам'яті із свідченням про те, що вони ніколи не співпрацювали з органами безпеки в 1944—1990 рр. Керівник радіо Кшиштоф Чабанський підкреслив, що якщо серед журналістів знайдуться співробітники СБ, то вони будуть одразу звільнені з роботи [34].

Серед краківських журналістів, згідно зі списком IPN, надрукованим у «Gazecie Polskiej» за 2005 р., було два журналісти, які співпрацювали з СБ. Проте і після цього вони продовжували працювати в краківських медіа: один — у локальному відділі TVP, інший — у «Gazecie Krakowskiej» [35]. Інший телевізійний журналіст з Кракова зізнався, що співпрацював із СБ. У Познані було також оприлюднено матеріали щодо співпраці з СБ званого журналіста місцевого відділу телебачення Польсат і колишнього речника «Солідарності».

У жовтні 2005 р. IPN визнав відомого журналіста Кароля Малцужинського агентом контррозвідки МВС. Раніше Інститут тричі відмовляв йому у наданні статусу потерпілого. У травні 2006 р. цей журналіст склав свідчення про т. зв. автолюстрацію і звернувся до суду для спростування звинувачення в агентурній діяльності [36]. Журналіст стверджував, що ніколи не співпрацював з цивільною контррозвідкою часів ПНР, не брав на себе жодних зобов'язань ні в усній, ні в письмовій формі, ніколи також не надавав службам жодної інформації, не підписував жодного компрометуючого його документа [37]. Судовий процес триває.

Згідно з відкритими документами IPN, було виявлено, що власник телебачення Польсат Зигмунд Солож-Жак був завербованим і співпрацював зі спецслужбами у 1983—1985 рр. [38].

Подібна ситуація склалася і з журналістом газети «Polityka» — донедавна політичним коментатором TVP, а до того — закордонним кореспондентом Польської агенції преси (PAP) Кшиштофом Мрозевічем, який був визнаний агентом військової розвідки ПНР під псевдонімом Сенгі (Sengi). Після публікації газети «Nasz Dziennik» TVP поінформувала про можливу співпрацю Мрозевіча з колишньою СБ. Сам журналіст заперечував ці закиди. Водночас міністерство оборони не виключає того, що папки Мрозевіча могли бути позбавлені секретності з черговою партією відкритих документів Військової інформаційної служби.

Відповідно до відкритих 26 жовтня 2006 р. чергових томів IPN було оприлюднено документи, що вказують на незаконні дії працівників Управління державної охорони (Urząd Ochrony Państwa) щодо газети «Nasz Dziennik».

За інформацією одного з представників PiS, посла Єнджея Єндриха, «у 1997 році в штат газети на посаду журналіста було заслано агента контррозвідки Комітету державної охорони, який стежив за співробітниками газети і міг реалізовувати побажання тих політиків SLD (партія, що складається з колишніх активістів комуністичної системи), які здійснювали спостереження над самим UOP» [39]. Рапорт про результати стеження за редакцією газети «Nasz Dziennik» був переданий через агента наприкінці 1997 р. — ймовірно, під кінець правління прем'єра Владімежа Тімошевіча. Цей

скандальний випадок є ще одним свідченням того, яке важливе значення може мати повне відкриття архівів комуністичної СБ. Саме це дозволило б остаточно зорієнтуватися в межах впливу спецслужб на світ медіа.

Згодом було опубліковано і частину документів з архівів 1984 р., які засвідчили, що журналіст Мілан Суботіч був агентом військової розвідки в комуністичні часи. Відразу після того керівник відділу TVN SA Пьотр Вальтер звільнив журналіста з посади заступника директора відділу програм, однак його було працевлаштовано у технічному відділі.

Суд також визнав за «люстраційних брехунів» колишнього шефа «TVgazety» TVP Чеслава Беренду та колишніх шефів громадського радіо «Koszalin» — Ричарда Залевського і «Radio Lublin» — Яна Новацького [40].

Зараз відбувається процес автолюстрації Малгожати Незабітовської, журналістки часів ПНР, і речника уряду Тадеуша Мазовецького [41]. Колишній журналіст «Wiadomosci» TVP, а тепер — депутат SLD Славомір Генеральський зізнався в люстраційній заяві, що служив в органах безпеки, пояснивши, що йшлося про обов'язкову військову службу після навчання у внутрішній військовій службі.

У середині вересня 2007 р. історик Білостоцького відділу IPN Кшиштоф Сиховіч у прямому телевізійному ефірі оприлюднив інформацію архівних документів про те, що агентом СБ був відомий журналіст Януш Нічипоровіч [42].

1. Нюрнберзький процес над головними німецькими військовими прес-тупниками: Сб. матеріалов: В 7 т. — М.: Госюриздат, 1960.
2. Laqueur, W. Europe in our Time. A History of 1945—1992. — New York, 1992.
3. Большой юридический словарь. — М.:Инфра, 1998.
4. Zifcak S. Rozrachunek z przeszłością na Węgrzech i Czechach // Ius et Lex. — 2003.
5. Lustracja w krajach Europy środkowej, 24 lutego 2005 // http://abcnet.com.pl/pl/artukul.php?art_id=2092&dz_id=2&token=.
6. Zifcak S. Rozrachunek z przeszłością na Węgrzech i Czechach // Ius et Lex. — 2003.
7. Lustracja w krajach Europy środkowej, 24 lutego 2005 // http://abcnet.com.pl/pl/artukul.php?art_id=2092&dz_id=2&token=.
8. Darski J. Lustracja w Niemczech // <http://darski.generacja.org.pl/?darski=ogolne&go=gauck>.
9. Opalińska A. Lustracja w Polsce i Niemczech. Próba porównania. — Wrocław, 2005. — S. 9.
10. Wildstein B. Długi cień PRL-u czyli dekomunizacja której nie było. — Kraków, 2005.
11. www.ipn.gov.pl.
12. Ustawa z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944—1990 osób pełniących funkcje publiczne.
13. Poselski projekt «Ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944—1990 oraz treści tych dokumentów oraz o zmianie innych ustaw», nr 360-A.
14. Gazeta Wyborcza. — 2006. — 3 maja.
15. Poselski projekt «Ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944—1990 oraz treści tych dokumentów oraz o zmianie innych ustaw», nr 360-A.
16. Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo Prasowe.
17. Nasz Dziennik. — 2006. — 23 maja.
18. Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944—1990 oraz treści tych dokumentów.
19. Wybranowski W. Sfera publiczna wolna od agentów // Nasz Dziennik. — 2006.
20. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 11 maja 2007.
21. Rzeczpospolita. — 2007. — 25 lipca.
22. Polska Agencja Prasowa. — 2007. — 7 września.
23. Remuszko S. Lustracji dziennikarzy nie będzie // http://www.polskiejutro.com/art/a.php?p=150-151moim_zdaniem.
24. Refleksje pozjazdowe Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich // http://www2.solidarnosc.gda.pl/magazyn/magazyn2_05/magazyn2_05_02.htm#.
25. Lustracja, kiedy wreszcie. 21 grudnia 2005 // <http://polska-zbrojna.pl/dyskusja/read.php?4,175926,175931>.
26. Czuchnowski W. Komisje Prawdy i Pojednania zlustrują dziennikarzy // Gazeta Wyborcza. — 2006. — 4 stycznia.
27. Lustracja, kiedy wreszcie. 21 grudnia 2005 // <http://polska-zbrojna.pl/dyskusja/read.php?4,175926,175931>.
28. Dziennikarze: lustrować czy nie lustrować? 13 lutego 2006 // http://www2.solidarnosc.gda.pl/magazyn/magazyn2_05/magazyn2_05_02.htm#.
29. Ibid.
30. Wprost. — 2006. — 3 stycznia.
31. Nasz Dziennik. — 2006. — 24 maja.

32. Serwis PAP. — 2006. — 23 maja.
33. Gazeta Wyborcza. — 2006. — 24 stycznia.
34. PAP. — 2006. — 4 września.
35. *Czuchowski W.* Komisje Prawdy i Pojednania zlustrowują dziennikarzy // Gazeta Wyborcza. — 2006. — 4 stycznia.
36. Gazeta Wyborcza. — 2006. — 19 lipca.
37. Gazeta Wyborcza. — 2006. — 19 sierpnia.
38. *Życie Warszawy.* — 2006. — 17 listopada.
39. [www. ipn. gov.pl](http://www.ipn.gov.pl).
40. Ibid.
41. Ibid.
42. Ibid.

* Йоахим Гаук — багаторічний пастор євангельсько-лютеранської Церкви. На переломі 1989—1990 рр. — учасник опозиційного руху проти режиму НДР. Делегований до керівництва у першому демократичному парламенті. Керівник Парламентарної комісії з контролю за ліквідацією комуністичного міністерства державної безпеки. Ініціатор законопроекту щодо оприлюднення актів німецької спецслужби Штазі (Stasi). У 1991 р. був обраний на посаду керівника федерального уряду щодо справ служби безпеки. Займав цю посаду до 2000 р. Головний натхненник проведення люстрації та декомунізації на теренах колишньої НДР.